

tudja elhíttetni munkatársaival, hogy rátalált a boldogságra, ha tetszik, olyanná válik, mint amilyenek a társadalom látni akarja őt. „Furcsa érzés, hogy az ember bármit kitalálhat. A képzeletnek nem lehet gátat szabni. És valóban igyekeztem jól kitalálni, hadd susogjon a folyosói pletykák sorfala, amikor végigmegyek köztük.” (324.)

Ami viszont kifejezetten csalódást okozott, az a regény második felében direkt módon megjelenő, feminizmushoz kapcsolódó problematika. Számomra kissé érthetetlen, hogy e kérdéskört Lovas miért ebben az explicit formában, egy oda nem illő epizód keretében igyekszik a szöveg terébe integrálni: „Ott álltam a fehér csíkokkal díszített, kéken ragyogó, augusztusi pesti kora estében, lelkemben szinte gyermeki nyugalommal és felszabadultsággal, és kezemben egy füzetkével, amelyből megismertem a tévhitet és a tényeket – miután átfutottam a bevezetőt, ami szerint »Magyarországon rengeteg sztereotípiát és tévhit övezi a feminizmust és a feminista nőket. Az elítélés és az ellenségesség mögött általában tájékozatlanság, ritkábban pedig nőellenesség rejtőzik.«” (269–270.) A szájbarágós bevezetőt követően az olvasó több oldalon keresztül rákényszerül a humortalan tételek mustrálására, ráadásul a semmiből egy férfi is csapódik a főhős mellé, megalapozatlanul tovább bonyolítva, majd elvarratlanul hagyva a szálakat. Megkockáztatom, hogy az egész jelenetsor egy kívülről jövő gesztusként, túlbiztosításként hat, a szerzői intenció túl erőltetetten mutatkozik meg. Ilyen és ehhez hasonló tendenciái vagy unalomba fullasztják, vagy hosszú szakaszokon keresztül érdektelenné teszik a művet, amely komplexitásánál fogva mindenképp többre lett volna hivatott. Sajnálatos, hogy a *Cenzúra alatti* végül látható körvonalak, lezárt struktúra nélkül marad. Holott a narratíva megteremtette a főhős identitásának dilemmáival egy konstruktív szövegter alapjait. Sok minden alakulhatott volna ebből a regényből, de a legemlékezetesebben mégis az a vakmerő, dacos magatartás domborodik ki belőle, amely a főszereplő önvizsgáló elemzéseinek, esszéisztikus leírásainak és az egymásnak tükröt tartó korabeli történeti források bravúros összeollózásának az eredménye. A megértés kérlelhetetlensége, ami az összes kényszer és elfojtás ellenére sem maradhatott cenzúra alatt. (*Kalligram*)

TINKÓ MÁTÉ

„Amit nem kell megragassz”

TÓTH KRISZTINA: PILLANATRAGASZTÓ

„Az idő valójában nem telik, csak körbejár végtelen lassúsággal, és újra meg újra ugyanazt az oldalát mutatja, mint a cukrászdák kirakatában az islerekkel és tortákkal megrakott, csillogó tálak.” (Tóth Krisztina: *Hazaviszlek, jó?* – 68.) Ehhez hasonló érzésem volt a *Pillanatragsztó* olvasása közben, mivel időről időre előjöttek azok a motívumok, témák, szókapcsolatok, amelyek a korábbi prózakötetek (*Vonalkód, Hazaviszlek, jó?, Pixel, Akvárium*) élvezhető ízét, karakterét adták, viszont az új kötetben már csak azt az érzést keltették, hogy ugyanazokból az összetevőkből valószínűleg nem kapunk új szellemi táplálékot. Persze mondhatjuk: ha az

ember szereti az ismert, akkor azt nehezen unja meg, és egyáltalán nem bánja, ha mindig azt kapja desszert gyanánt, hiszen tudja, abban nem csalódhat. De mi van akkor, ha egyszer csak a torta is ismeri íze lesz? Nos, most az lett. A *Pillanatragsztó* úgy kezdtem el ízeletetni, mint egy születési tortát, amit az egyik kedvenc íróim negyedszázados munkásságának tiszteletére sütöttek, és ami talán az én huszonötödik születésnapomhoz is köthet. Az ünnepi tortaként megjelent könyv azonban a korábbi megbízható ízeletéhez képest számomra most gyengébbre sikerült. Azt hiszem, erre szokták azt mondani, hogy amikor a legjobban szeretnénk, akkor biztosan nem sikerül. Lehet-e, hogy a szerzőtől jól megszokott témák már elveszítették frissességüket? Vagy vannak azért még elidőzésre készülő, ízeletetni való novellák az új kötetben is?

A *Pillanatragsztó* tematikai szempontból nem különül el a korábbi novelláskötetektől és a legutóbbi *Akvárium* című regénytől sem. A test nehezen elbeszélhető, de egyébiránt természetes funkciói (menstruáció, szülés, öregedés, betegség, halál), a tragédiák, az összeomlások (abortusz, házasságtörés, öngyilkosság) mind az öt prózai kötet témáiként meghatározhatók. A sejtelmesség, a metaforikus invenció, az illatban, ízben, látványban metonimikusan elinduló emlékezés szintén jól megszokott írói eljárás a kötetekben. Megfigyelhető egy Tóth oeuvre-jére jellemző narrátori hang is: a szereplőket kívülről szemléli, így életüket a testrészeket viselt nyomokból bontja ki. Mindazonáltal a prózai kötetek motívumai is összefüggéshálókat alkotnak. Ilyen többször előforduló motívum az üveg, amely nagyon sok alakban és funkcióban (akvárium, ajtó-, ablaküveg, üvegfal, üvegfátyol, koporsó, inkubátor, kirakat) fordul elő, az el- és leleplező kendő, a fátyol (amely az üveg átlátszóságán és a kendő takaró funkcióján alapul), az örökkévalóság felbontását és a stigmatizáltságot jelképező gyűrű.

Mindebből következőleg létrejön a kötetek olvasóinak homogenizálása is, mivel a könyvek szereplőit összekötő szorongáshálóba egy idő után az olvasó is beleszáll, ráadásul ez a háló egyáltalán nem egy utópikus, mintaszerű élet felé húz, hanem a halál, a magányosság, a boldogtalanság szigetére vet ki. Ezt a nyugtalanságot viszont néha feloldja a narrátor szarkasztikus humora, vagy az a fajta elbeszélői nézőpont, amely empatikusságra, vagy éppen közömbösségre tanít. Számomra felszabadító hatásúak voltak azok a ritkán előforduló elmélkedések, amelyek egy-egy szó közvetlen jelentésének felvázolásával időznek (ezek a szavak többnyire dőlttel szedettek a kötetekben, vö. az *igénytelen szó* jelentését a *Pillanatragsztó*ban – 182.).

A *Pillanatragsztó* tehát a prózai életműnek valóban összegzője lett. A „minden hiábavaló” témának alapos körüljárása miatt pedig vanitatum vanitasa. Ugyanis a kötet – a címe, a novellák fénykép módjára rögzített történetei ellenére is – az elmúlásról, a boldogságról, az emberek illékonyágáról szól. Az olvasó most is azt a feladatot kapja, amit a *Pixel*ben: ragassza össze az önálló pixelkockaként – jelen esetben tükörképalként – működő fejezeteket, mert ha észreveszi a közöttük lévő kapcsolatot, nagy történet áll össze. (Ez a feladvány mindkét kötet fülszövegében olvasható.) Ugyanakkor mindkét esetben azonos megnevezhetetlen kötőanyag van szó. A narrátor naturalisztikus testábrázolása, és a melankolikus személyiség típus állandó megléte miatt nem lenne túlzás akár a Galénosz-féle testnedvkórtán szerinti fekete epét kijelölni ragasztószereként. Tehát az összeillesztett pillanatképek helyett az elmúlásnak állítanak emléket; a mindörökké esketett házaspárok félrelépése, az öngyilkosság, a bántalmazás, a kemoterápia miatti kopasz fej, a napfogyatkozás, a hiábavaló szerelem felvételeivel. Paradox

módon a novelláskötet éppen az örökkévalóság ellentétét örökíti meg. Valahogy úgy, mint azok a pillanatragasztóval összeillesztett tárgyak vagy azok a műtési heges testrészek, amelyeken a varrat helye örök memento mori marad. („A sebhely még érzékeny. Ha tükörbe nézek, rá emlékeztet.” – 9.) Ez az emlékezethely mind a huszonöt novellában észlelhető. Viszont a kötet elején felfedezhetünk olyan pozitív emlékeztetőket is, mint a nosztalgikus elemek, amelyek valamelyest feloldják ezt a lét és idő okozta feszültséget.

Nagyon jól észlelhető ez az első, *Napfogyatkozás* című fejezetben, ugyanis ezeket a történeteket úgy járja át a melankólia, hogy mindeközben a narrátor visszaemlékezik egy általa és mások által boldogabbnak tartott időszakra. A *Doors* című novella például emléket állít a Los Angelesben alakult, nagy hatású rock zenekarnak, akiknek abban az évben jelent meg *The Doors* címmel az első lemezük, amikor Tóth Krisztina született. Ugyanebben a novellában olvasható a telefonfülkés korszak felidézése is. „Az ember mindig úgy toporog a fülle előtt, mintha pisilnie kellene és vécére várna, aztán odabent rádöbben, hogy hoppá átlátszóak a falak. Mindenki látja őt, és persze hallja is, és mégis, áll ott a forró hasáiban, kizárva az időből, és megkönnyebbülten elkezd kiereszteni magából a mondatokat.” (7.) Az *álmorestaurátor* című történet nyomasztó hangulatát pedig az ébresztőóra történetéből ébredés felelevenítése oldja. A *Napfogyatkozás* címet viselő novellában a melleivel síró nő romokba dőlt házasságáról pedig az vonhatja el az olvasó figyelmét, hogy elkezd azon gondolkodni, hogy mit is csinálhatott ő az 1999. augusztus 11-i napfogyatkozás időpontjában. Ugyanakkor ebben a történetben is előbukkan a mobiltelefon előtti kor.

A *Játszódjatok!* című fejezetben azonban már elmarad ez a feloldás, és emiatt sajnós mi olvasók egyedül maradunk a bizonytalan élethelyzetben rekedt szereplőkkel. A *Galamb* című novellában például egy férfi által agyonvert muszlim vallású nő (a zaccos kávéból és a kendős női alakokból következtethetünk) fájdalmait érezhetjük át. A *Játszódjatok!* történetben pedig egy részeges apa kisfiával érezhetünk együtt, akit a kemény munkával megszerzett zsebpénzéért mint kocsmapénzért bántalmaz édesapja.

Érdekes, ahogyan a *Végül is még nyár van* című fejezetben kétszer is, és ráadásul azonos módon, előkerül a kötet szempontjából fontos 25-ös szám. Az *Ismerek téged* és a *Végül is még nyár van* című novellában a férj egy huszonöt éves nő miatt lép ki huszonöt éves házasságából. A válás oka mindkét esetben az, hogy összekeveredett a szerelem az egymásra utaltsággal. Viszont amíg az előző történetben az egyedül (velünk olvasókkal) maradt feleség férje közvetlen halála után tudja meg, hogy megcsalták (vagyis egyszerre lesz dühös és szomorú), addig az utóbbi történet volt feleség szereplője kap némi vigaszjelenetet megszégyenült, szerencsétlen exének életéből. Ebben a történetben ugyanis az történik, hogy a már külön, saját életet élő férj volt feleségéhez (akit megcsalt, elhagyott) kérezkedik fel vécére, de odáig már nem jut el, és a lépcsőházban a kukák között kénytelen elvégezni a dolgát. A férfi balszerencséje az is, hogy mivel a ruhája nem úszta meg a balesetet, így megszégyenülve exfeleségénél kell zuhanyoznia, ahol persze nincs már egy tiszta alsóneműje sem. Azt hiszem, ez az a pont a kötetben, amikor azt gondolhatjuk, hogy a narrátor szarkasztikus humora még éppen nem lőtt túl a célon, és ha még nem hangolt le eléggé a könyv (vagyis még nem éltük bele magunkat), akkor mulatságos is lehet. A *Tímár Zsófi muskátlijában* a megcsalt feleséget megpróbálja visszahódítani férje, tehát nem minden hiábavaló (!), ugyanakkor eszünkbe juthat Mikszáth Kálmán *Jó palócokjának* megcsalt, elhagyott Tímár Zsófia is, akinek férjébe vetett minden reményét csak saját özvegysége tudta megsemmisíteni.

Habár az *Abogy eddig* című fejezetben nem találtam – a melankólián kívül – a történetek közötti kohéziót megeremlítő elemet, három novelláról mégis érdemes külön szólni. A *Plágiumban* a múzeumpszchié (a múzeumi látogatók mozgásának összegzéséből kirajzoló ábra) egy fekvő test érhálójára emlékeztető jelenségként a *Pixel* teafilterekből kirakott férfitorzóját juttathatja eszünkbe, vagyis megfigyelhető az író sokat alkalmazott antropomorfizáló látásmódja. A *Földlakó* című novellának akár a *Bevezetés a szürrealizmusba* alcímet is adhatnánk, mivel sajnos a narrátor nem hogy nem engedi, hogy élvezhessük az amúgy is groteszk (de végre újító) jelenetet, hanem elmagyarázza, sőt túlírja, hogy miről is van szó, mit is kell értenünk azon, hogy egyszer csak egy orális kielégítést végző nő feje leválik saját testéről, és kimegy a vécére. Itt kaphat értelmet a kötet borítóján lévő Moizer Zsuzsa-festmény (*Piros virág*), amelynek mélység nélküli kék terében egy háttal álló hajfonatos lánynak vérvirág nő ki törzséből fej gyanánt – valószínűleg a férfit jelképező tigris meglátása miatt. Ebben a fejezetben olvasható a kötet címadó novellája, a *Pillanatragasztó* is, amelyet a könyv kicsinyítő tükrének is tekinthetünk, amennyiben ez a történet teremti meg azt a „minden egész eltörött” hangulatot, amelyen már nem segíthet semmilyen ragasztó.

A kötet utolsó fejezetéhez érve (*Egyszer már nyertem*), amikor már azt hihetjük, hogy ennél kisebb darabokra már nem törhet szét a „nádszál” ember, *A kulcs*, a *Valaki*, a *Falkavezér* című novellák mégis tovább aprítják azt: az első az *Akvárium*ból átvett „Minek is szültelek meg?!” anyai zárógondolattal, a *Valaki* férfi nézőpontú elbeszélése a halál beálltát lelassító tartóerővel, a *Falkavezér* a halálba torkolló kutypárba részletes leírásával. A záró *Egyszer már nyertem* című novella a huszonötödik szülinapját ünneplő főhős egyszerre reményteljes, életigenlő és letört gondolataival ér véget.

Mindent összevetve, ha találunk is izlelgetni való novellákat a *Pillanatragasztó*-ban, azok már nem képesek a korábbi prózakötetek azonos témájú történeteivel versenyezni, mivel az új kötet vázlatosan felskiccelt élethelyzeteiről, szereplői viszonyairól nem tudunk meg túl sokat, így a mindent felszámoló nézőpont is részlegesen érvényesül, ugyanakkor ezek a történetek nem mutatnak túl önmagukon, megmaradnak az elmúlás egyszerű, hiányérzetet keltő, egy fókuszú médiumainak. (*Magvető*)

SZÉP SZILVIA

Mindennapi bűneinket vedd el tőlünk ma

PAPP SÁNDOR ZSIGMOND: A JÓISTEN MEGVAKUL

Papp Sándor Zsigmond negyedik, *A Jóisten megvakul* című novelláskötetének darabjai műfajilag nehezen elhelyezhetőek. A kötethez készült bemutató videóban bűnnovelláknak nevezett alkotások ugyanis nemcsak magukon hordják a krimi, a horror jegyeit, hanem ezzel egy időben távolságot is teremtenek tőlük azáltal, hogy a fiktív jellegre is reflektálnak. Olyan, szociális-pszichológiai problémákat feltáró szövegekké állnak össze, amelyek túlmutatnak az egyes bűntettek konkrétságán.

A könyv borítójának vizuális megformáltsága is magában hordozza a cím jelentését, mivel a megvakulásra utalva az utolsó betűk fokozatosan elhalványulnak. A cím meg-